

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

תוכן

- א. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות ג' שנים ויום אחד צריכות להמתין ג' חדשים 1
- ב. אנוסה ומפותה ... מתיר ליארס ולינשא מיד 2
- ג. ולא תקחו כופר לנפש רוצח ... לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מקטלא ... לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מן גלות 2
- ד. שאם נתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרינ אותו 4
- ה. שופכי דמים מן הצואר 5
- ו. ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מנין שלא אמר כלום 5
- ז. למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן 5

דף לז.

א. הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגיירו ושנשתחררו יתירות על בנות ג' שנים ויום אחד צריכות להמתין ג' חדשים

כבר התבאר במסכת יבמות דף לה. ששפחה¹ וגיורת שהיו נשואות² לבעליהם בגיותן ובעבדותן³, ונתגיירו או נשתחררו צריכות להמתין, ואפילו גר ואשתו שנתגיירו יחד מפרישין אותן תשעים יום כדי להבחין בין זרע

¹ שו"ע ונו"כ שם ה

² כ"כ המ"מ וכל מ"ש בב' סעי' אלו עד וה"ה לשבויה הוא לשון הרמב"ם וכ' המ"מ דפסק בכולם כר' יוסי כמ"ש כהרי"ף אלא דקשה לו מ"ש לפיכך גר וגיורת אלא דשם מיירי בנשואה אבל כאן איירי בזנות כמ"ש בגמ' שם והשמים הרמב"ם שפחה וכן גר וגיורת בזנות כיון דקי"ל כר' יוסי אפילו במזנה ישראל א"צ להמתין כ"ש בהם דהא שמואל כר' יהודה ס"ל במזנה וס"ל כר' יוסי בגיורת ושפחה משוחררת והנ' כח דר' יהודה אתא לאשמעינן בגיורת. ביאור הגר"א שם יג

³ לא ביאר אם הם קטנות או זקנות אי גזרינן כמו גבי ישראל או לא. ה"מ שם א. דגול מרבבה שם "ונראה לענ"ד דאם היא זקינה אין צריכה הפרשה ואף שהחלקת מחוקק בס"ק ד' נסתפק בזה היינו בנתגיירה היא ונשאת אח"כ לאחר ובוזה נאמר שדינו כמו בישראל אבל בנתגיירו שניהם ונשארים יחד דלא משכחת כיוצא בזה בישראל אין צריכה הפרשה כן נראה לענ"ד.

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

הנזרע בקדושה, לזרע הנזרע שלא בקדושה. ויש מחמירים להמתין גם אם לא היו נשואות אלא חיות בזנות⁴.

ב. אנוסה ומפותה ... מתיר ליארס ולינשא מיד

עוד התבאר שם שבאשה מזונה⁵ לא גזרו להמתין שלשה חדשים מעת שזינתה, משום שסתם מזונה מהפכת עצמה מיד אחר התשמיש כדי שלא תתעבר, וכן אנוסה ומפותה אינה צריכות להמתין, והוא הדין לשבויה אפילו היא גדולה שכולן מתהפכות. ויש אומרים⁶ שכל אלו צריכות להמתין אם הן גדולות וראויות להתעבר, שמא לא נתהפכו יפה ונתעברו.

דף לז:

ג. ולא תקחו כופר לנפש רוצח ... לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מקטלא ... לא תקחו כופר לנוס אל עיר מקלטו לא תשקול ממונא מיניה ותפטריה מן גלות

נאמר בפרשת מסעי (במדבר לה פסוק לא) ולא תקחו כפר לנפש רצח אשר הוא רשע למות כי מות יומת הוזהרו⁷ בזה בית דין שלא ליקח כופר, כלומר

⁴ בת' הרדב"ז ח"א סי' קצ"ו שהאריך לחלוק על הה"מ בזה וכ' בסוף וז"ל אף על פי שידעתי שאיני כדאי לחלוק על הה"מ שמא מקום הניחו לי ועוד שאני מחמיר ולא מקיל ועוד אם הרב המגיד ה' נמצא בזמנינו זה כו' הלכך איני מסכים ששום שפחה בין נשואה בין פנוי תנשא עד שיעברו צ' יום משעה שהגיעו גט לידה ע"ש. פ"ת שם ה

⁵ שו"ע ונו"כ שם ו

⁶ כמ"ש הר"ה והרא"ש דבגירות ומשחררת ה' כר' יוסי ובשבויה ואנוסה מפותה ומזנה ה' כר' יהודה דהכי ס"ל שמואל וכלישנא בתרא ומדהזכיר גיורת ומשחררת ושבקה לשבויה ש"מ דבה' כר' יהודה ס"ל. ביאור הגר"א שם טו

⁷ רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה ד, ובסה"מ ל"ת רצה

הלכות הדין היומי

מסכת כתובות

פדיון⁸ מן הרוצח⁹ לפדות נפשו שלא יומת, ואפילו נתן כל ממון שבעולם. ואין לוקים על לאו זה¹⁰.

עוד נאמר שם (פסוק לב) וְלֹא תִקְחוּ כֶּפֶר לְנוֹס אֶל עִיר מִקְלָטוֹ לָשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאֶרֶץ עַד מוֹת הַכֹּהֵן. הוזהרו בזה בית דין¹¹ שלא ליקח כופר כלומר פדיון¹² מן הרוצח בשגגה לפדות נפשו כדי לישב בעירו, ולא ילך לעיר מקלטו, ואפילו נתן כל ממון שבעולם. ואין לוקים על לאו זה¹³. ודינו ככל דיני איסור כופר ברוצח במזיד.

ולא היה הצורך לומר שלא ניקח כופר שלא ינוס שם כלל, כי כל הורג נפש בשגגה מתחלה יפחד מגואל הדם שלא ימיתו בחוס לבבו, או שיחשוד אותו במזיד ולא ידבר בכופר שלא ינוס שם. אלא עיקר הזהרתו אחרי נוסו, ידבר בכופר שישב אל ארצו ולא יתעכב שם כל ימי הכהן ואחרי שיברח ויעמוד לפני העדה למשפט ופטרו אותו לא יפחד, ואז ירצה לשוב אל ביתו קודם הזמן, ועל כן הזהירו הכתוב מזה¹⁴.

אפילו רצה¹⁵ גואל הדם לפטרו¹⁶, אין לגואל הדם ליקח ממון מן הרוצח ולמחול עליו, שאין נפשו של זה הנהרג קנין גואל הדם, אלא קנין הקב"ה ואין לך דבר שהקפידה תורה עליו כשפיכות דמים שנאמר (שם פסוק לג) וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ כִּי הָדֵם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאָרֶץ. ולא תחניפו את הארץ כי הדם הוא יחניף את הארץ.

ואפילו עשה תשובה, אין לבי"ד או לגואל הדם לקבל פדיון נפשו¹⁷.

ונוהגת בזמן הבית, שעכשיו בזמן הזה אין לנו עסק בדיני נפשות¹⁸.

⁸ לשון החינוך תי"ב

⁹ "פירוש דהוה ס"ד למפטרית כדי לקיים נפש מישראל ויש לפרש דקא ס"ד דקרא אתא למעוטי דעל הרציחה לחוד לא תשקול מיניה ממוןא מלבד שנהרגנו דחמירא טובא הריגת נפש דלא סגי ליה להתכפר אלא בנפשו ובממונו והיינו דכתיב לא תקחו כופר דומיא דמאי דכתיב גבי שור שהרג את הנפש ואם כופר יושת עליו ומסיים קרא כי מות יומת פירוש דיו מיתתו ולא תענישנו עוד". שיטה מקובצת כתובות דף ל"ז ב'

¹⁰ ופשוט דהוי לאו שבממון דניתן לתשלומים ואין לוקים. ונראה דהוי כמו שוחד וריבית שאינו חייב להחזירו רק כשתבעו כיון דנתן ברצון, מנ"ח תיב

¹¹ רמב"ם רוצח פ"ה ה"א

¹² לשון החינוך תי"ב

¹³ ופשוט דהוי לאו שבממון דניתן לתשלומים ואין לוקים. ונראה דהוי כמו שוחד וריבית שאינו חייב להחזירו רק כשתבעו כיון דנתן ברצון, מנ"ח תיב

¹⁴ רמב"ן עה"ת שם

¹⁵ שם ברמב"ם פ"א ה"ד

¹⁶ אע"ג שזה נאמר על הורג במזיד כבר כתב במנ"ח הכא [מצוה תי"ג] "וכל מצוה זו כמצוה הקודמת". וכסוגיין.

¹⁷ חידושי דינין והלכות למהר"י ווייל סימן ס"א

¹⁸ חינוך מצוה תיב

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

איסור זה נוהג בכל אחד מישראל¹⁹ ואפי' בנקבות שאינם שייכות לדין, וכגון שאם יבוא ביד אשה ענין שישאלו ממנה להציל נפש רוצח בשביל ממון, או ברוצח בשוגג להחזירו מגלותו או להצילו שלא יגלה בשביל ממון ובידה להצילו, שהיא מוזהרת משום לאו זה שלא ליקח ממון להצילו²⁰.

אם לקחו כופר כדי להציל הרוצח צריך להחזירו אם תובע ממנו²¹.

ד. שאם נתערפה עגלה ואח"כ נמצא ההורג שאין פוטרין אותו

הרוג²² שנמצא נופל בארץ ולא נודע מי הכהו, מניחין אותו במקומו ויוצאין חמשה זקנים מבית דין הגדול שבירושלם ומוודיין ממנו אל הערים שסביבות החלל, ואחר שמוודיין ונודעה העיר הקרובה קוברין את הנהרג במקומו וחוזרין זקני ירושלם למקומן, ובית דין של אותה העיר מביאין עגלת בקר משל אנשי אותה העיר ומורידין אותה אל נחל שהוא שוטף בחזקה, וזהו איתן האמור בתורה.

ועורפין אותה שם בקופיץ מאחריה, ובית דין של אותה העיר עם כל זקני העיר אפילו הם מאה הכל רוחצין את ידיהן שם במקום עריפתה של עגלה. ואומרים שם בתוך הנחל בלשון הקודש ידינו לא שפכה את הדם הזה ועינינו לא ראו, כלומר שלא בא לידינו הנהרג הזה ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה, והכהנים אומרים בלשון הקודש כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל, והולכין להן, והקב"ה מכפר על הדם שנ' ונכפר להם הדם.

נמצא ההורג²³ עד שלא תערף העגלה, תצא ותרעה בעדר, נמצא אחר שנערפה תקבר במקומה²⁴, שעל הספק באה מתחילתה, כיפרה ועשתה את שלה, והלכה לה, ואם לא נמצא ההורג נתכפר מספק. ולכשימצא נעשה

¹⁹ ובר"מ כאן מבואר, ומוזהרין בית דין שלא יקחו כופר, ואורחא דמילתא נקיט שעל פי הרוב בידם הוא הדבר הזה, אבל מודה שכל אחד מוזהר כדברי הרב המחבר, וזה פשוט מנ"ח שם

²⁰ שם

²¹ מנ"ח שם ובהו"מ סי' ט' סעי' א' גבי שוחד

²² רמב"ם שם פרק ט הלכה א – ג

²³ רמב"ם שם פרק י הלכה ה

²⁴ ומיהו באיסור הנאה קיימא דכפרה כתיב בה כקדשים. כס"מ שם

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

ודאי ויהרג, שאף על פי שנמצא הרוצח אחר עריפתה הרי זה יהרג שנאמר (דברים כא פסוק ט) וְאֶתֶּה תִּבְעֵר תִּדְּם תִּנְקִי מִקֶּרֶךְ.

ה. שופכי דמים מן הצואר

ארבע מיתות²⁵ נמסרו לבית דין סקילה ושריפה והריגה בסייף וחנק, סקילה ושריפה מפורשין הן בתורה ומפי משה רבינו למדו שכל מיתה האמורה בתורה סתם היא חנק וההורג את חברו מיתתו בסייף, וכן אנשי עיר הנדחת מיתתן בסייף.

כל מיתה מהם מצות עשה היא לבית דין להרוג בה מי שנתחייב בה ואין רשות למלך להרוג באחת מהן אלא בסייף בלבד.

מצות²⁶ הנהרגין מתיוזין את ראשו מן הצואר²⁷ בסייף, כדרך שהמלכים עושים.

ו. ליוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי מנין שלא אמר כלום

אדם²⁸ האומר ערכו של חברי עלי, חייב להביא את הערך הקצוב בתורה בפרשת בחקותי (ויקרא פרק כז), אולם הגוסס אין לו לא ערך ולא דמים, הואיל ורוב הגוססין למיתה הרי הוא כמת, וכן מי שנגמר דינו בבית דין של ישראל להורגו על עבירה שעבר, והעריכו אחר או שהעריך עצמו, או שאמר דמי עלי או שאמר אחר דמי זה עלי, אינו חייב כלום שזה כמת הוא והמת אין לו ערך ולא דמים, ועל זה נאמר (ויקרא כז פסוק כט) כָּל תֶּרֶם אֲשֶׁר יִתְּרֶם מִן הָאָדָם לֹא יִפְדָּה כְּלוּמָר אֵין לוֹ פְּדִיּוֹן, אלא הרי הוא כמת. אבל נגמר דינו ליהרג בב"ד של גויים חייב לתת ערכו²⁹.

ז. למומתים בידי שמים שנותנין ממון ומתכפר להן

²⁵ רמב"ם הלכות סנהדרין פרק יד הלכה א – ב

²⁶ רמב"ם שם פרק טו הלכה ד

²⁷ עיין אבן ישראל שם שזה נכלל במה שאמר כדרך שהמלכים עושים. ועיי"ש שהסתפק האם זה גם בבן נח כיון שהכא אמרי' ברור לו מיתה יפה מדין ואהבת לרעך וא"כ לכאורה אין שייך בבן נח

²⁸ רמב"ם הלכות ערכין וחרמין פרק א הלכה יג

²⁹ מל"מ שם דלא כרא"ם פ' בחקותי, ועיי"ש מה שפלפל בזה

הלכות הדף היומי

מסכת כתובות

שור³⁰ שהמית את האדם בכל מקום, בין גדול בין קטן בין עבד בין בן חורין אחד תם ואחד מועד הרי זה נסקל, ואם המית את הגוי פטור כדיניהם. ואם המית שלוש פעמים נאמר בתורה (שמות כא פסוק כט) וְגַם בְּעֶלְיוֹ יוֹמָת מִפִּי הַשְׁמוּעָה לְמַדּוֹ שְׁחִיב מִיתָה זֶה בִּידֵי שָׁמַיִם, ואם נתן כופר הנהרג נתכפר לו, ואף על פי שהכופר כפרה הוא ממשכנין את מי שנתחייב בכופר בעל כרחו. שנאמר שם (פסוק ל) אִם כֹּפֶר יוֹשֵׁת עָלָיו וְנָתַן פְּדִיָּן נַפְשׁוֹ כָּכָל אֲשֶׁר יוֹשֵׁת עָלָיו

ושור של שני שותפין שחרג, כל אחד מהן משלם כופר שלם שהרי כל אחד מהן צריך כפרה גמורה.

³⁰ רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק י הלכה א ד